

Nr 282.

Af herr **Karlsson** i Fjäl, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgivare och arbetare m. m.

I proposition med förslag till lag om vissa arbetsaftal har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga en mängd detaljerade bestämmelser rörande det individuella arbetsaftalet. Vid en granskning af dessa bestämmelser kan man ej undgå det bestämda intrycket, att de i många afseenden innebära ett brytande af häfdvunnen praxis och kutymer på arbetsområdet och detta äfven i sådana fall, där den hittillsvarande praxis icke kan med fog sägas hafva varit förenad med olägenheter. Lagen innebär på många punkter ett minutiöst reglerande af förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare från exklusiva juridiska synpunkter, utan att behörig hänsyn tagits till det praktiska lifvets växlande förhållanden. Viktiga principiella tvistefrågor, som under de senaste åren varit föremål för förhandling och strid under konflikterna på arbetsområdet, ha i lagen helt hastigt blifvit afgjorda, i de flesta fall på ett sätt, som synes föga tillfredsställande och framför allt alldeles för lättvindigt. Härtill kommer, att en detaljerad lagstiftning om det privata arbetsaftalet, hvilken är ägnad att skarpt uppdraga gränserna mellan arbetarnes och arbetsgifvarnes rättsområden och i följd däraf knappast kan undgå att medföra ett beifrande vid domstol af de ömsesidiga rättigheternas kränkning i långt större omfattning, än som hittills varit fallet, såsom nödvändigt komplement fordrar inrättande af särskilda fackdomstolar, motsvarande de tyska Gewerbegerichte. Ty att våra allmänna domstolar med deras nuvarande organisation och den tidsutdräkt, som är förenad med rättskipning därstädes, synnerligen illa lämpa sig för afgörande af alla de smärre eller större tvister mellan arbetare och arbetsgivare, som äro att förvänta efter lagens antagande och som kräfva såväl särskild fackkunskap som framför allt snabbast möjliga afgörande, torde från alla håll medgifvas.

Vid öfvervägande af allt detta har jag kommit till den öfvertygelsen, att det vore i alla afseenden lyckligast, om det ifrågavarande lagförslaget för närvarande blefve af Riksdagen afslaget, så att Kungl. Maj:t blefve i tillfälle att underkasta detsamma en väl behöflig revision och därefter framlägga nytt förslag i ärendet, åtföljdt af förslag om inrättande af särskilda fackdomstolar för afgörande af tvister mellan arbetare och arbetsgifvare rörande arbetsförhållandet. Ett dylikt uppskof med lagens antagande kan desto mindre vålla särskilda betänkligheter, som den fred och arbetsro på det industriella området, som de med den ifrågavarande kungl. propositionen framlagda lagförslag i främsta rummet afse att främja, är långt mindre beroende af lagstiftningen om det privata arbetsaftalet än af den föreslagna regleringen af kollektivaftalet och därom uppkommande tvister mellan arbetarnes och arbetsgifvarnes organisationer. Ehuru villigt erkännande, att äfven ett fullständigt reglerande af det privata arbetsaftalet är ett önskemål, som snarast möjligt bör realiseras, kan jag därför icke finna denna angelägenhet så brådskande, att man icke bör föredraga ännu en tids dröjsmål med lagstiftningens genomförande på detta område framför att nu antaga ett lagförslag, som i viktiga delar måste anses otillfredsställande.

För den händelse Riksdagen emellertid icke skulle vilja biträda min nu utvecklade uppfattning och afslå lagförslaget i dess helhet, anhåller jag att få påpeka några af de efter min mening mest framträdande bristerna i förslagens detaljbestämmelser.

I § 4 afgränsas lagens tillämplighetsområde bland annat genom bestämmelsen, att lagen ej skall äga tillämpning å arbetare, som innehafva offentlig tjänsteställning. Detta uttryck är synnerligen sväfvande och kommer säkerligen att gifva anledning till talrika tvister. Af motiven framgår, att med arbetare, som innehafva offentlig tjänsteställning, afses jämväl arbetare, anställda i kommuns och municipalsamhälles tjänst. Å andra sidan innebär bestämmelsen i 1 § andra stycket af lagen, att densamma äger tillämpning äfven på aftal med kommunalarbetare. Det skulle då gälla att i hvarje fall afgöra, huruvida en i kommunens tjänst anställd arbetare är att anse såsom innehafvande offentlig tjänsteställning eller icke. För ett dylikt afgörande saknas i de allra flesta fall fasta hållpunkter.

Ytterligare är att märka, att den föreslagna lagen om kollektivafताल har ett vidsträcktare tillämplighetsområde än lagen om det privata arbetsaftalet. Sålunda synes ofvanberörda gräns gentemot arbetare med offentlig tjänsteställning icke gälla i fråga om kollektivaftalet. Häraf torde följden kunna blifva, att, om, såsom ofta är fallet, kommunalarbetare anställda i sådan befattnings, att de kunna ifrågasättas äga offentlig tjänsteställ-

ning, äro medlemmar af en arbetareorganisation, som ingått kollektivafstal, kollektivafstalet skulle komma att verka reglerande på tjänsteaftalets innehåll. Detta åter skulle komma i strid med den i motionerna uttalade principen, att dylika arbetares tjänsteförhållanden skola regleras af den offentliga rätten. Att detta måste gifva upphof till olika meningar och tvister, synes mig uppenbart.

I samma § synes böra intagas en föreskrift, motsvarande bestämmelsen om arbetsinställelse i § 7, att uppsägning af arbetsaftalet kan af förening af arbetare göras å medlemmarnes vägnar.

De i förslaget gifna bestämmelserna om arbetsordning böra efter min mening helt och hållet utgå. Lagen förutsätter, att samtliga de bestämmelser, som kunna intagas i arbetsordning, jämväl kunna blifva föremål för reglering i kollektivafstalet, och föreskrifver för sådan händelse, att arbetsordningen ej får strida mot kollektivafstalet. I den mån arbetsordningen sålunda icke motsvaras af öfverenskommelser i kollektivafstalet, innebär det en komplettering af detta, verkställd af ena kontrahenten ensam, men förbindande för den andra. Detta synes mig uppenbart orimligt. Och det är desto mera ägnadt att förväna, att Kungl. Maj:t kunnat medgifva ett dylikt sätt för kollektivafstalets komplettering inom visst område, som den kungl. propositionen å andra sidan icke vågat sig på att föreskrifva skiljedom för komplettering af kollektivafstalet i sådana delar, som antingen förbisets eller under aftalstiden blifvit otillämpliga. Man får ej glömma, att arbetsordningens bestämmelser — hvilka gälla för arbetarnes trefnad och intresse så viktiga saker som arbetstidens början och slut, plikter m. m. — tillhöra intressesvisternas område, och att det ej går an att här låta ena kontrahenten i kollektivafstalet stifta lag för den andra.

Det allra minsta, man äger rätt att fordra, är att arbetsordning, innan den får förbindande kraft, skall vara till skäligheten pröfvad och fastställd af lämplig offentlig myndighet. Men äfven med iakttagande här af kan den ej undgå att innebära ett den ena kontrahentens ensidiga och obehöriga påverkan af arbetsförhållandet.

I 11 § göras bestämmelserna i 9 § af lagen om kollektivafstal rörande föreningsrätten och arbetets frihet till integrerande del af lagen om vissa arbetsaftal.

Föreskriften, att i aftalet ej må intagas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som i 1 § sägs, kommer att innebära endast ett skenbart skydd för arbetarnes föreningsrätt, så länge det ej förbindes med förbud för arbetsgifvaren att afskeda arbetaren af den anledning, att denne tillhör viss förening. I praktiken är det genom afskedande, som arbetarnes föreningsrätt i regel kränkes och inskränkes, och då i motiven

uttryckligen förklaras, att med bestämmelsen i fråga ingalunda afses att inskränka arbetsgifvares rätt att afskeda eller vägra anställa arbetare på den grund, att denne tillhör en förening, med hvilken arbetsgifvaren ej vill hafva att skaffa, så inses lätt, att den föreslagna bestämmelsen är fullkomligt värdelös såsom skydd för föreningsrätten.

Hvad åter angår föreskriften, att i aftalet ej må stadgas skyldighet att uteslutande eller företrädesvis ingå arbetsaftal med dem, som tillhöra viss förening, så skulle denna omintetgöra en praxis, som vunnit tillämpning på åtskilliga områden, särskildt i stufverifacket. Då en dylik företrädesrätt till arbete för personer, tillhörande viss fackförening, efter min öfvertygelse ofta är ett oeftergifligt villkor för bibehållande af en duglig arbetarestock och för höjande af arbetarnes lefnadsvillkor — särskildt i fråga om s. k. säsongarbete — torde äfven denna bestämmelse böra utgå ur lagen.

I samma paragraf medgifves den väsentliga inskränkning i föreningsrätten, att det får i aftalet bestämmas, att arbetsförman ej må vara medlem af förening, däri andra än förmän kunna vinna inträde. Såsom stadgandet formulerats, innebär detsamma, att en arbetsförman kan förbjudas att tillhöra t. ex. en konsumtionsförening eller annan ekonomisk förening eller en nykterhetsförening, med mindre föreningen uteslutande består af förmän. Detta afvita innehåll i bestämmelsen beror tydligen på ett förbiseende, men utgör just därför en synnerligen belysande illustration till den brist på grundlig utredning och omsorgsfullt öfvervägande, som i följd af brådskan vid utarbetandet kommit att blifva i väsentliga delar utmärkande för detta viktiga lagförslag.

I 19 § medgifves arbetsgifvaren att använda arbetare, som antagits för utförande af visst slag af arbete, till *handräckning* åt annan. I motiven säges, att här blott är fråga om tillfällig handräckning, men då bör också, för undvikande af misstyding, ordet »tillfällig» tilläggas i lagtexten.

I samma paragraf fritages arbetsgifvaren från skyldighet att bevilja arbetaren ledighet från arbetet för utöfvandet af politisk eller kommunal rösträtt, så snart arbetets inställande skulle medföra särskild olägenhet. Med hänsyn till vikten däraf, att arbetarens rätt uti ifrågavarande afseende ej obehörigt kringskäres, torde uttrycket särskild olägenhet böra utbytas mot *synnerlig* olägenhet.

I 21 § söker förslaget lösa den mycket svåra och omtvistade frågan, huru arbetarna och arbetsgifvarens stridiga intressen skola behörigen tillgodoses i det fall, då arbetsgifvaren tillhandahåller bostad åt arbetaren och arbetsförhållandet upphör. För sådant fall medges arbetaren att kvarbo fjorton dagar efter det arbetsaftalet blifvit uppsagdt eller häfdt. Efter min mening är denna respittid, åtminstone å landet, där ofta stor svårig-

het råder att omedelbart erhålla ny bostad, alldeles för kort och bör ökas till åtminstone en månad. Den ökade olägenhet för arbetsgifvaren, som härigenom skulle uppkomma, torde icke uppväga de lidanden, som orsakas arbetarna genom att blifva ställda utan tak öfver hufvudet.

I fråga om 24 och 32 §§ anmärkes, att det bör tydligt angifvas, att arbetsgifvaren för de däri angifna eller eljest förekommande ändamål under intet förhållande är berättigad att vid *likvid* innehålla mer än en femtedel af förfallna lönebeloppet.

Det i 33 § stadgade maximibeloppet för plikt är för högt och bör ändras därhän, att *samtliga* under en dag fastställda pliktbelopp ej må öfverstiga halfva daglönen, eller också att maximum för hvarje plikt bör vara exempelvis en fjärdedel af dagsinkomsten. Allt detta under förutsättning, att ej pliktssystemet kan helt och hållet förbjudas, hvilket jag i främsta rummet påyrkar.

I 34 § medgifves arbetsgifvare rätt att i arbetsintyget meddela yttrande om det sätt, hvarpå arbetaren fullgjort sina åligganden, äfven utan att sådant af arbetaren begäres. Denna bestämmelse, som lämnar vidsträckt utrymme för en misshaglig arbetares trakasserande och icke torde uppbäras af något verkligt intresse å arbetsgifvarens sida, synes mig mycket betänklig och bör ur förslaget utgå.

Bestämmelserna i 36 § om rätt för arbetsgifvaren att omedelbart häfva aftalet synas mig alltför detaljerade och egnade att gifva anledning till onödiga tvister. Särskildt torde misshandel eller missfirmelse af arbetskamrat ej skäligen böra få utgöra anledning till omedelbart afskedande. Bestämmelser af förevarande art kunna vara lämpliga i fråga om tjänstehjonsaftalet och möjligen äfven i det mindre handtverket, men de flesta af dem synas vara föga på sin plats inom det storindustriella området.

Hvad nu är sagdt om 36 § gäller i tillämpliga delar motsvarande bestämmelser i 38 §.

Slutligen tillåter jag mig framhålla, att om redan de allmänna domstolarna äro föga skickade att afgöra tvister mellan arbetare och arbetsgifvare, så gäller detta i ännu mycket högre grad om polisdomstol och poliskammare. Bestämmelsen i 43 § om polisdomstols eller poliskammarens kompetens att behandla förseelse enligt 42 § bör därför utgå ur lagen.

På grund af det anförda får jag alltså hemställa:

- 1:o) att kungl. propositionen om lag om vissa arbetsaftal måtte varda af Riksdagen afslagen;
- 2:o) att därest berörda yrkande ej varder bifallet, Riksdagen måtte besluta de ändringar af §§ 4, 6, 11,

13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 24, 32, 33, 34, 36, 38 och 43, som här ofvan föreslagits; och torde vederbörande utskott, i den mån min ifrågavarande framställning biträdes, verkställa de omredigeringar af ofvanberörda paragrafer, som af de föreslagna ändringarna betingas, äfvensom de ändringar af förslaget i öfrigt, som däraf blifva en följd.

Stockholm den 5 april 1910.

Rob. Karlsson.

Nr 283.

Af herr **Johansson** i Stockholm, om afslag å *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare m. m.*

Bredvid de många och tungt vägande skäl för afslag å de i Kungl. Maj:ts proposition nr 96 framlagda lagförslagen, som anföras i den af socialdemokratiska gruppen i Riksdagen framförda motionen, hvilken jag undertecknat, ber jag härmed få fästa Riksdagens och utskottets uppmärksamhet på en särskild detalj i förslaget till lag om vissa arbetsaftal, som jag hoppas äfven i någon mån skall bidra till belysande af det föreliggande förslagens olämplighet, eller, om man så vill, ovetenhet om det verkliga lifvets behof på förevarande område.

Jag afser särskildt sista stycket af § 34 i förslaget till lag om vissa arbetsaftal, som har följande lydelse:

»Ej må intyg (arbetsbetyg) fördes med sådant märke eller utfärdas i sådan form, som afser att om arbetaren lämna uppgift, den där ej framgår af ordalydelsen i intyget».

Syftet med detta stadgande är nog bra, men af detsamma träffas ej det system arbetsgifvare numera i regel använda sig af för att om arbetare, som slutat eller fått sluta sin anställning, lämna uppgifter, hvilka ej